

Lærer-elev relasjoner

May Britt Drugli

RKBU, NTNU

Bårdshaug, 9/3-2017

Elev, 6. klasse:

”Jeg synes han en veldig bra lærer. Han er snill med oss, og litt streng. Han gjør det lett for oss å lære. Vi forstår hva han mener. Da blir du glad i læreren din. Han er omtenkksom og kan lære bort. Han er snill med andre og sånn. Jeg liker han og jeg liker skolen”

Hva er en relasjon?

- Kommunikasjon og samspill mellom to parter over tid + det partene tenker om hverandre og relasjonen (Hinde, 1979)
 - Forventninger til hverandre basert på erfaringer
 - Eks gutt i 8. klasse
- **Byggeklusser i gode relasjoner = positive samspillserfaringer i hverdagen**
 - Faglig og sosialt

Kvalitet på lærer-elev

relasjonen (Pianta, 2001; Doumen et al., 2012; Baker, 2006; Murray, 2008)

- Tre dimensjoner
 - Nærhet
 - Varm og åpen kommunikasjon
 - Sensitive voksne
 - Konflikt
 - Negative holdninger, uenighet, irritasjon/sinne
 - Avhengighet
 - Eleven klenger, søker for mye nærhet til lærer
 - Ofte utrygge elever – stor risiko for avvisning
- Negative relasjoner – mest stabile (Roorda & Koomen, 2012)

Betydningen av relasjoner

- Livet formes i relasjoner til andre
 - Gode relasjoner – sammenheng med dødelighet i befolkningen (Holt-Lunstad et al., 2010)
- Barn og unge bygger opp bildet av seg selv og sitt eget verd gjennom sosialt samspill med andre

Barn og unges grunnleggende behov (Pianta, Hamre & Allen, 2012)

- Barn og unge har et grunnleggende behov for å føle seg kompetente og for å oppleve tilhørighet
 - Relasjoner helt sentralt

Tilknytningsteorien - forklarer noe av relasjonenes betydning (Verschueren & Koomen, 2012)

- Tilknytning = sterke emosjonelle bånd mellom barn og voksne
- Tilknytningens to aspekter – vil også prege det som skjer i klassen
 - Voksne som **trygg havn**
 - Regulerer negative følelser
 - Trøst og hjelp
 - Psykologisk ladestasjon
 - Voksne som **trygg base for utforskning**
 - Trygghet frigjør energi til utforskning
 - Støtte elevenes utforskning

Tilknytning i skolen

(Cassidy, 2008; Zajac & Kobak, 2006)

- Tilknytningssystemet aktiveres ved stress og belastning
 - Trenger «trygg havn»
 - Regulering av følelser
 - Regulering av atferd
 - Regulering av kognitive funksjoner (oppmerksomhet, hukommelse, problemløsning osv)
- Læreren - midlertidig tilknytningsfigur
 - De yngste elevene
 - Elever med ulike problemer

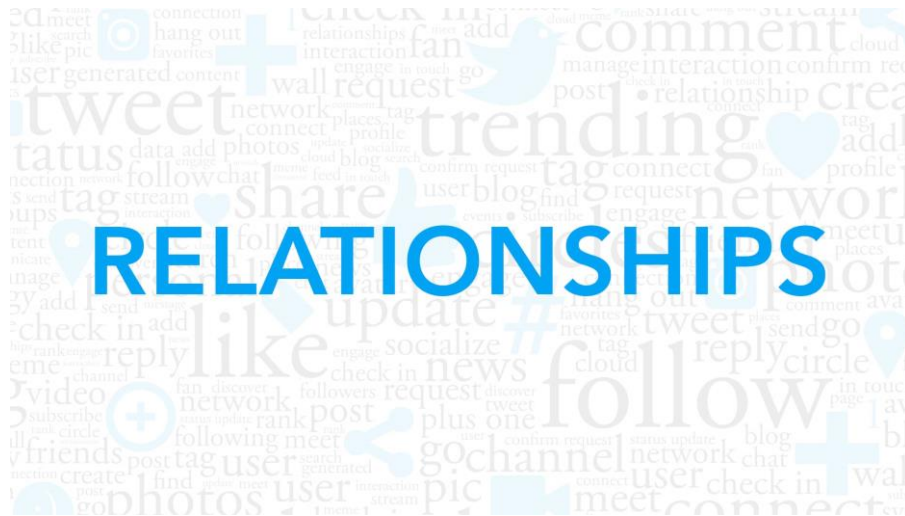
Roorda & Koomen (2011)

- Relasjonskvalitet – størst positiv effekt for læring blant de **eldste** elevene
 - Men: relasjonskvaliteten synker
- Relasjonen har lik betydning for jenter og gutter
 - Men flere jenter enn gutter har positive relasjoner til lærer

DRØFT

- Hva tenker dere om funnene om
 - 1) relasjoner og ungdom?
 - 2) relasjoner og gutter?

Relasjoner, læring og følelser

Gode relasjoner – et viktig grunnlag

- Gode relasjoner – særlig viktig for emosjonell og sosial utvikling (Riksen-Walraven, 2004)
- Indirekte effekt på læring (Roorda & Koomen, 2012)
 - Øker motivasjonen for læringsprosesser
 - Barn og unge lærer mer sammen med voksne de liker

Læring og følelser

- Elever som føler seg alene og isolerte på skolen
 - Dårlige relasjoner
 - Mister energi til faglige aktiviteter – dårligere faglig resultat
 - Alltid sjekke psykisk helse og trivsel når karakterer dropper
 - Mer irrasjonell og læringshemmende aktivitet

Læring og følelser, forts

- Elever som strever emosjonelt – økt risiko for vansker med læringsprosesser, atferd og helse
- Følelser på avveie hemmer læring
 - Ca. 20 % psykiske symptomer
 - Internaliserte og eksternaliserte vansker
 - 8 % av elevene har en psykisk lidelse
- Elevenes følelser - viktig for skolen – kan ikke **overlates** for eksempel til helsesøster eller BUP

Sårbare elever

(Sabol & Pianta, 2012; Hughes, 2012; Wendelborg et al., 2014)

- Fokus på **både** faglige og psykososiale behov - særlig viktig for sårbare elever
 - Størst risiko for både negative relasjoner og redusert læring
- Gode relasjoner gjør hele forskjellen for sårbare elever
 - Atferdsvansker
 - Internaliserte vansker (angst, depresjon)
 - Faglige/språklige vansker
 - Belastet hjemmemiljø/omsorgssvikt

Lærervariabler som fremmer både gode relasjoner

(Cornelius-White, 2007)

- Empati
- Varme
- Støttende holdning
- Ikke-dirigerende væremåte

Læreratferd som fremmer og hemmer relasjoner i følge elever

(McHugh et al., 2013)

- Fremmer relasjoner
 - Engasjement
 - Støtte
 - Bli kjent
- Hemmer relasjoner
 - Lite oppmerksomhet
 - Bryr seg ikke

Lærerenes væremåte

(Wendelborg mfl., 2014)

- Ca. 20% av norske elever opplever at læreren ikke bryr seg om dem
 - Hemmer deres læring og trivsel hver eneste dag
- ”Hvordan kan jeg vite at læreren liker meg?”
 - Egen studie

Lærer –elev relasjonen og elevenes forhold til hverandre

(Mikami et al., 2011)

- Gode relasjoner lærer-elever
 - Bedre sosial kompetanse i elevgruppen
- Lærernes væremåte – standard for sosialt samspill – også elevene i mellom
 - God lærer-elev relasjon – viser at eleven har verdi
 - Eleven bedre likt av medelever
- Forholder seg mest til hvordan læreren **snakker til en elev**
 - Læreren ofte avvisende, irritert, sint på en elev – stor risiko for negativ relasjon til andre elever

Mobbing og lærer-elev relasjonen

- Mobbing
 - Amerikansk studie 3.-5. klasse
 - Hvorvidt lærer liker en elev – direkte sammenheng med risiko for mobbing (Wang et al., 2016)
 - Amerikansk studie 4.-5. klasse
 - Gode relasjoner målt om høsten – beskyttende faktor mht mobbing i løpet av skoleåret for elever som er avvist/ikke akseptert av medelever (Elledge et al., 2016)
 - Negative relasjoner til lærer – denne gruppen i stor risiko for mobbing
 - Norsk studie 5.-10. klasse
 - Elevens opplevelse av lite emosjonell støtte og lite støtte til læring fra lærers side - tydelig sammenheng med at eleven mobber andre (Ertesvåg, 2016)
- Beskyttende effekt av relasjon for elever i risiko for å bli mobbet/mobbe andre

DRØFT

- Hva tenker dere om sammenhengen mellom lærer-elev relasjoner og mobbing?

Prosjekt «Gode lærer-elev relasjoner»

”Gode lærer-elev relasjoner”

RKBU og Trondheim kommune

- Utviklingsprosjekt 2013-2016
 - Prosjektet ble raskt ”fullbooket”
 - 16 skoler
 - Ledergrupper
 - Lærergrupper
 - Forskningsdata pre-post på ca. 1400 elever + kvalitative intervju - venter på analyse

Om lærergruppene

- Faste grupper ved hver skole
- Manual (RKBU)
 - 6 tema med utgangspunkt i forskningsbasert kunnskap om gode lærer-elev relasjoner
 - 8 møter i gruppene gjennom året
 - Teori, øvingsoppgaver, «logg»
 - Refleksjon i gruppe
 - Veiledning fra PPT eller Dagskolen
 - Veiledning av veiledere – Dagskolen og RKBU

Tema

- Enkel vurdering av relasjoner
- Fysisk miljø og organisering av skoledagen/timene
- Egen væremåte og gode beskjeder
- Daglige relasjonsfremmende strategier
- Bedre samspill med elever med internaliserte vansker
- Bedre samspill med elever med eksternaliserte vansker
- Endring av negative relasjoner
 - Øke forekomst av positiv kontakt gjennom Banking Time

Enkel kartlegging, Linder (2010)

- Alle har klasseliste og tusjer
- TRINN 1: vurderer relasjoner til alle elevene i klassen/gruppen med bruk av ulike fargekoder – gjøres hver for seg
 - Rosa = positiv relasjon
 - Gul = usikker på relasjonskvaliteten
 - Grønn = negativ relasjon/strever med relasjonen
- TRINN 2: Sammenlign vurderinger og finn de elevene som har fått minst en grønn skåre
 - Hvordan har andre skåret eleven?
 - Drøft evt ulike vurderinger og begrunnelser for disse
- TRINN 3: Drøft de elevene som har fått gule skårer
- TRINN 4: Hva bør man jobbe med mht relasjoner?
 - Oppbevar vurderingene nedlåst til våren
- TRINN 5: Ny vurdering på slutten av skoleåret
 - Sammenlign med den første og drøft
 - Makuler vurderingene

DRØFT

- Drøft hva som skal til får at du gir en relasjon til en elev
 - Gul farge (usikker relasjon)
 - Grønn farge (negativ/vanskelig relasjon)

Fysiske rammer

- Hvordan ser klasserom/areal ut
 - For eksempel møblering
- Hemmer eller fremmer disse positiv atferd?
- Lærer må kunne se alle elevene på en gang på minst ett sted i rommet – mulighet for blikk kontakt
- Lærer må lett kunne bevege seg rundt til alle elever
- Elevene må lett kunne bevege seg uten å forstyrre andre
- Plassering av utstyr mm som elevene trenger

Struktur på dagen/timene

- Tydelig struktur – fremmer trygghet og utløser ønsket atferd
- Tydelig start på skoledagen, for eksempel:
 - Stille opp på fast sted og bli hentet
 - Lærer håndhilser ved inngangen
- Lærer må alltid være tilstede når timen starter = ”eier rommet”
- Tydelig og vennlig oppstart av alle timer – elevene vet hva de skal gjøre = mange vil gjøre det
- Gode overganger mellom aktiviteter/timer
 - Mindre uro og uønsket atferd
- Tydelig slutt på alle timer og på skoledagen (fast og hyggelig rituale)

Egen væremåte

- Gode relasjoner fremmes når lærere møter elevene med
 - Respekt
 - Vennlighet
 - Høflighet
 - Engasjement og entusiasme i faglig formidling
 - Sensitivitet
 - Ta elevens perspektiv på alvor
 - Empati ved problemer
 - Balanse mellom styring og samarbeid
 - Virke motiverende
 - Selvkontroll – ikke kjefte

Gode beskjeder

- Lærer gir mange beskjeder – av og til for mange?
- Få først elevenes oppmerksomhet
- Korte og positivt formulerte beskjeder
 - En i gangen
- Vær vennlig – fremmer samarbeid
- Gi positiv respons når beskjeder følges
- Gå bort til elever som trenger påminnelser
 - Ikke slit ut alle elevene med gjentakelser

Daglige relasjonsfremmende strategier

- Vær raus med anerkjennende kommentarer
 - Særlig til elever som strever
- Bruk elevens navn ved **positiv kontakt**
- Vær vennlig og innby til positiv kontakt
 - Sjekk om noen unngår kontakt/for mye negativ kontakt
- Gå nær eleven og ha blikk kontakt når noe skal sies
 - Særlig ved korreksjoner
- Bruk personlige kommentarer og spørsmål
 - Vis også interesse for elevens liv utenfor skolen
- Adekvat kroppskontakt
 - Vær sensitiv
- Bruk mye humor – god atmosfære og trivsel

Eksempel logg – Daglige relasjonsfremmende strategier

- «Jobbet med bruk av navn ved positiv kontakt
 - Ser at dette har god effekt
 - Elevene liker det
 - Må jobbe mye med meg selv for å legge bort navnebruk ved negativ atferd – dette har jeg gjort feil i mange år. Er på vei»
- «Valgte blikk kontakt med hver elev hver time
 - Har ikke tenkt spesielt over at det er viktig
 - Prøver nå å få det inn som en rutine
 - Jeg opplever det som positivt – får kontakt med alle»

DRØFT

- Hvilke daglige relasjonsfremmende strategier tenker dere er særlig viktige?

Elever med internaliserte vansker/beskjedne, triste eller engstelige elever

- Disse elevene forsøker ofte å unngå negative erfaringer i skolehverdagen
 - Beskytter seg mot nederlag – trekker seg unna kontakt og gjøremål
- Må bli sett og møtt
- Kan fremstå som passive – blir lett «usynlige»
- Den voksne må aktivt ta kontakt – ikke la seg avvise – holde ut over tid
 - Vise elevene interesse
 - Snakke med dem – bli kjent med dem
 - Kva tenker de om seg selv og skolen?
 - Hjelp og støtte dem til mestring
 - Samarbeide med dem – forberede dem på det som skal skje
 - Lære dem å tenke mer positivt

Eksempel fra logg – Internaliserte vansker

- ”Dette er den vanskeligste oppgaven så langt. Jobber etter mottoet – ikke la deg avvise, men hold ut. Har valgt en elev som er svært stille og lett forsvinner i mengden. Jeg har blitt bevisst på at denne gutten ikke har fått den oppfølgingen han trenger. Jeg går nå bort og gir flere oppmuntrende kommentarer i hver time. Han gir liten respons tilbake og jeg føler det går veldig langsomt. Men jeg føler vi er på vei og at dette er viktig”

Eksempel fra logg, forts

- ”Jeg valgte en elev som viser engstelse i mange situasjoner og som har lav selvtillit. Jeg bestemte meg for å prøve å bli bedre kjent med han ved å ta mer kontakt og prate om andre ting enn skole. Nå vet jeg mye mer om eleven og jeg ser at jeg kjente han svært dårlig fra før. Jeg kan bruke denne kunnskapen i mange situasjoner og jeg synes vi har fått et mye bedre forhold”

DRØFT

- Hvorfor blir ofte relasjoner til elever med internaliserte vansker preget av lite nærhet?

Elever med atferdsvansker

- Har lært å bruke negativ atferd
 - Kan være en strategi for å takle mistrivsel/manglende mestring
- Trenger å lære og utøve mer positiv atferd
- Bekrefte positiv atferd
 - Catch them being good
- Lag avtaler, bruk belønningsprogrammer
 - Øker forekomst av ny positiv atferd
- Eleven må kjenne konsekvensene for negativ atferd
 - Grenser håndheves trygt, vennlig og konsekvent av alle voksne
- Hjelp til mestring – mye fokus på ressurser

Banking time

- Øke forekomst av positiv kontakt – helt nødvendig ved negative relasjoner
- Banking time (Sparebanken) – en enkel metode
 - ”Investerer” i positiv kontakt – ”sparer opp” samspillskapital
 - Legger til grunn at lærer og elev må ha relativt mye positiv kontakt for at relasjonen skal være utviklingsfremmende

Banking time, forts

- Metoden innebærer
 - Voksen og elev gjør noe eleven opplever som positivt – ca. 10-15 minutter hver dag i 2 uker eller 2-3 ganger pr uke en periode
 - Man sørger for å øke sjansen for positiv kontakt i disse tidsrommene
 - Rom og evt. materiell må være klart på forhånd
- Krever teamsamarbeid og støtte fra kollegaer (bla praktisk) + ledelsen
 - Den som skal utøve BT må ha noe tid og rom
 - Masteroppgave (Myrland, 2014)

BANKING TIME, forts

- Lærer og elev blir på forhånd enig om hva man skal gjøre sammen og hvor man skal være
 - Kom med forslag basert på informasjon fra elevsamtaler, noe eleven har fortalt om interesser/fritidsaktiviteter, interesse eleven har vist for et fag eller lignende
 - Eksempler på aktiviteter: landhockey, få bruke musikkinstrument, gå tur, øve på for eksempel gymaktivitet, formingsaktivitet, spille kort, leke i sandkassen, reparere elevens sykkel, sortere bøker på biblioteket, lage quiz til de andre elevene, lage perm med tekst og bilder av noe eleven er opptatt av, faglig aktivitet eleven liker

Banking time, forts

- **Banking time – fire komponenter**
 - Den voksne observerer hva eleven gjør
 - Den voksne følger elevens initiativ
 - Den voksne beskriver elevens følelser og uttrykk på en adekvat måte
 - Den voksne gir eleven relasjonelle budskap som anses som viktig å få formidlet til nettopp denne eleven (omhandler relasjonen mellom lærer/voksen og elev)

Banking time, forts

- Avslutning av BT
 - Fordi Banking time ofte blir en positiv situasjon som eleven trives i, må den avsluttes på en god måte
 - Si fra når det er to minutter igjen, slik at eleven er forberedt
 - Ha en avsluttende kommentar knyttet til det man har gjort, minn om neste gang og si hva eleven skal gjøre nå etterpå
 - Noen elever blir frustrerte når Banking time avsluttes. Da må lærer rolig bekrefte elevens følelse

Banking time, forts

- Vanlige spørsmål om BT
 - Tid et problem
 - Gode erfaringer med å legge BT til like før eller etters skoletid, eller bruke team-tid (må ha støtte fra de andre i teamet), slutten av en time der det er en annen voksen tilstede i klassen/gruppen, deler av matfriminutt
 - Andre elever vil være med
 - Bør generelt jobbe for aksept av at ikke alt er likt for alle. Da blir BT en av flere ting som foregår. Kan begrunnes med at elev og lærer trenger litt tid sammen. Senere kan det gjelde for andre

Banking time – vanlige spørsmål, forts

- ⊙ Negativ atferd også under BT
- Vanlige regler gjelder også under BT. BT skal ikke avsluttes pga negativ atferd
 - Eleven «fortjener» ikke BT
- BT skal ikke avlyses som følge av tidligere negativ atferd. Svært viktig. Lærer/ansatt må kunne nullstille seg emosjonelt før BT
 - Ingen ting skjer
- Ikke alt virker for alle. En annen lærer/ansatt kan prøve BT. Må være villig til å gå i seg selv. Reflektere sammen med noen. Ta video-opptak av BT

Banking time – ulike oppfatninger

- Banking time fungerte dårlig
- Banking time må tilpasses den klassen (alder) og rammen du har
- Banking time er gull!
- Banking time var veldig bra
- Banking time nyttig når barn har spesielle vansker – relasjonen blir bedre
- Utfordrende mht tid
- Håpløst på slutten av 10. klasse

Litt fra intervjuene med lærere –

- «Matnyttig» og nært knyttet til skolehverdagen
 - Relevant - ikke så «NTNUaktig»
 - Påfyll, oppfriskning, støtte på det en allerede gjør, bidrar til trygghet
 - Jobber mer bevisst med relasjoner nå
 - Blitt mer profesjonell
 - Har fått mange konkrete tips – kan brukes med en gang
 - Var veldig negativ til prosjektet– men dette ble nyttig
 - Trinnet fikk et felles språk om relasjoner
 - Har ikke lært noe nytt, men reflekterer mer over det vi gjør
 - Mer fokus på bruk av navn ved positiv kontakt
 - Roper ikke lenger navnet høyt når noe er galt
 - Mer opptatt av å være raus med positive kommentarer
 - Mer opptatt av at alle skal bli sett – også de stille elevene

DRØFT

- Hva tenker dere om nytten av et slikt prosjekt?

- Vi trenger en ny kommune 😊
 - Kontrolldata i år 1
 - Prosjekt i år 2